

Ίστορικά - Έθνικά

■ Ή πολώνυμος Μητέρα τοῦ Γένους μας

Ή Παναγία τῶν Ἑλλήνων*

Πολέμαρχος, Ἐλευθερώτρια, Ὁδηγήτρια καὶ Ἐλεοῦσα

Κανένας χριστιανικὸς λαὸς δὲν τιμᾷ, σέβεται καὶ λατρεύει τὴν Παναγία ὅσο ὁ Ἑλληνικὸς, ὅπως διαπιστώνεται καὶ ἀπὸ τὰ ἑπτακόσια καὶ πλέον προσωνύμια ποὺ ἔχει πλάσσει γι' Αὐτήν.

Προσωνύμια: **α)** θεϊκῆς ιδιότητος (Θεοτόκος, Κεχαριτωμένη, Θεομήτωρ, Θεοσκέπαστη, Κυρία τοῦ Ἐλέους, Θεονύμφη, Δέσποινα). **β)** Ἀγνότητος (Παρθένος, Ἀγνή, Ἀειπάρθενος, Νύμφη Ἀνύμφευτε, Ἄσπιλη, Ἀμόλυντη, Ἄχραντη, Ἄμωμη κ.λπ.). **γ)** Λογοτεχνικῆς Περιγραφῆς ἀπὸ τοὺς ὑμνογράφους Της (Ρόδο ἀμάραντο, Κυρία τῶν Ἀγγέλων, Ἀστέρος ἀδύτου μήτηρ, Φωτὸς κατοικητήριον, Ἄξιόν Ἔστι). **δ)** Τεχνοτροπίας τοῦ ζωγράφου Της (Βρεφοκρατοῦσα, Ἐνθρονη, Γλυκοφιλοῦσα, Γαλακτοτροφοῦσα, Δεξιοκρατοῦσα, Εὐαγγελιζομένη, Κοιμωμένη, Τριχεροῦσα, Μεγαλομάτα, Ἐθνηοῦσα [Πρὸ τοῦ Ἐσταυρωμένου], Σταυροκρατοῦσα [ἢ τοῦ Χάρου, διότι κρατᾷ τὸν Ἐσταυρωμένο, εἰκόνισμα ναοῦ, Λειψοῖ] καὶ Παναγία τοῦ Πάθους. **ε)** Τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἰσχύος Της (Παντοδύναμη, Ὑπέρμαχος, Παντάνασσα, Βασίλισσα, Ὑψηλοτέρα, Οὐρανοκρατοῦσα κ.λπ.). **στ)** Τῆς Ἐορτῆς Της (Εὐαγγελίστρια, Ἁγία Ζώνη, Ζωοδόχος Πηγή). **ζ)** Τῆς σχέσης Της μὲ τὸν ἄνθρωπο καὶ ἰδιαίτερα τὴν γυναῖκα (Μεγαλόχαρη, Πονολύτρια, Ἐλευθερώτρια, Λεχοῦσα, Ἐλεοῦσα, Γρηγοροῦσα, Γιάτρισσα, Παρηγορήτρια, Εὐοδότρια κ.λπ.). **η)** Τοῦ τύπου λατρείας τοῦ Ναοῦ Της (Ἀθηνιώτισσα, Ρουμελιώτισσα, Προυσιώτισσα, Λαυριώτισσα, Ἀρβανίτισσα). **θ)** Τῆς ἐποχῆς ποὺ λατρεύεται: Αὐγουστιανή, Μεσοσπορίτισσα (21 Νοεμβρίου), Πολυσπορίτισσα, Ξεσπορίτισσα.

Ἡ Παναγία καὶ ἡ ἑλληνικὴ γεωγραφία

Οἱ Ἕλληνες ἔχουν δώσει τὸ ὄνομα τῆς Παναγίας σὲ **55 οἰκισμοὺς** ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα. **Οἱ** νομοὶ Ἡρακλείου καὶ Εὐβοίας ἔχουν, ἕκαστος, 5 οἰκισμοὺς, μὲ τὴν ὀνομασία «Παναγία». **Οἱ** νομοὶ Κυκλάδων καὶ Τρικάλων, 4 ἕκαστος. **Οἱ** νομοὶ Ἄρτας, Ἀργολίδος, Δωδεκανήσου, Καβάλας, Φθιώτιδας, Λέσβου, Σάμου καὶ Πρεβέζης, ἀπὸ 2 ἕκαστος. **Καὶ** οἱ νομοὶ Ἀρκαδίας, Αἰτωλοακαρνανίας, Εἰάνθης, Κοζάνης, Ἡλείας, Μεσσηνίας, Λασιθίου, Ἀχαΐας, Βοιωτίας, Γρεβενῶν, Χίου, Θεσπρωτίας, Ἰωαννίνων, Σερρῶν, Χανίων καὶ Χαλκιδικῆς ἀπὸ ἓναν οἰκισμὸν ἕκαστος.

Τὸ ὄνομα τῆς Παναγίας φέρουν ἐπίσης 6 Βραχονησίδες (ἀπὸ τὶς ὁποῖες 3 στὸ Αἰγαῖο, 2 στὸ Ἰόνιο καὶ 1 στὸ Σαρωνικὸ) καὶ 4 ἀκρωτήρια (2 στὴν Κρήτη, 1 στὸν Ἀμβρακικὸ καὶ 1 στὴν Φολέγανδρο).

Οἱ θαλασσινοὶ Ἕλληνες τιμοῦν τὴν Παναγία δίδοντάς Της τὰ προσωνύμια «Θαλασσοκρατοῦσα», «Θαλασσομαχοῦσα», «Θαλασσινή» καὶ βαπτίζουν τὰ ἐμπορικά, ἐπιβατικά καὶ φορτηγὰ καράβια τους, τὰ καΐκια καὶ τὶς βάρκες τους μὲ τὸ ὄνομά Της.

Ἄν ὑπάρχει νησὶ στὴν Ἑλλάδα ποὺ νὰ μὴν τιμᾷ τὴν Παναγία μὲ ἓναν τουλάχιστον Ναὸ ἀφιερωμένο σ' Αὐτήν. **Σ**τὴν Τήνο τιμᾶται ἡ Εὐαγγελίστρια. **Σ**τὴν Εὐβοία ἡ Παραβουνιώτισσα. **Σ**τὴν Πάρο ἡ Ἑκατονταφυλιανή. **Σ**τὴν Ἀμοργὸ ἡ Χοζοβιώτισσα. **Σ**τὴν Ζάκυνθο ἡ Ἀναφωνήτρια. **Σ**τὴν Σκιάθο ἡ Εἰκονίστρια. **Σ**τὴν Σκόπελο ἡ Ἐλευθερώτρια. **Σ**τὴν Κύνθο ἡ Κανάλα. **Σ**τὴν Σάμο ἡ Σαραντασκαλιώτισσα. **Σ**τὴν Ἄνδρο ἡ Θαλασσινή. **Σ**τὴν Ἴο ἡ Γκρεμιώτισσα. **Σ**τὴν Κεφαλληνία ἡ Φιδιώτισσα. **Σ**τὴν Νάξο ἡ Καταπολιανή. **Σ**τὰ Κύθηρα ἡ Μυρτιδιώτισσα. **Σ**τὴν Κέρκυρα ἡ Κρασοπωλίτισσα

Παναγία ἡ Χοζοβιώτισσα.
Ἀμοργός.

Παναγία ἡ Θαλασσινή.
Ἄνδρος.

(κτισμένη στὸν Οἰκισμὸ τῶν οἰνοποιῶν). **Σ**τὴν Χίο ἡ Ἀγιογιαλοῦσα. **Σ**τὴν Λέρο ἡ Καστριώτισσα. **Σ**τὴν Λέσβο ἡ Ἀγιασώτισσα. **Σ**τὴν Κύπρο ἡ Κύκκου. **Σ**τὴν Κρήτη ἡ Παναγία τῶν Σταυροφόρων (κτίστηκε ἀπὸ τοὺς σταυροφόρους τὸν 13ο αἰῶνα, ὡς Παναγία τῶν Ἀγγέλων, ἐγινε τζαμι ἀπὸ τοὺς Τούρκους, τὸ 1669,

βομβαρδίστηκε από τους Γερμανούς τὸ 1941 καὶ ἀναστηλώθηκε τὸ 1965), ἡ Παναγία ἡ Φοδελιανή (στὸ χωριὸ Φόδελε [τόπος γέννησης τοῦ Δομίνικου Θεοτοκόπουλου]) καὶ ἡ Παναγία ἡ Ἀκρωτηριανή (Μονὴ Τοπλοῦ, στὸ Λασιῖθι) κ.λπ.

Παναγία Φοδελιανή.
Φόδελε Κρήτης.

Ἀνάλογη τιμὴ ἀποδίδουν στὴν Παναγία καὶ οἱ Ἕλληνες τῆς Χέρσου Ἑλλάδος. Δὲν ὑπάρχει πόλη, χωριὸ ἢ κώμη, βουνὸ ἢ κάμπος χωρὶς ἓναν μεγάλο ἢ μικρὸ Ναὸ ἀφιερωμένο στὴν Παναγιά.

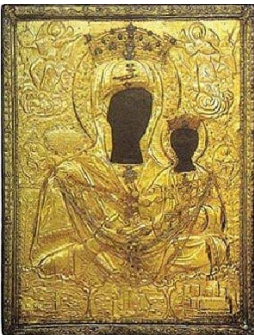
Ἡ Παναγία στρατηγὸς

Οἱ Ἕλληνες ὁμως τιμοῦν τὴν Παναγιά καὶ ὡς στρατηγὸ καὶ μάλιστα «Υπέρμαχο Στρατηγὸ», ὀδηγήτρια καὶ προστάτιδά τους, στοὺς πολέμους τους, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Βυζαντίου.

Τὴν 7η Αὐγούστου τοῦ 626 στὸν Ναὸ τῆς Παναγίας τῶν Βλαχερνῶν, τοῦ ἱεροῦ τῆς Κωνσταντινούπολης Παλαδίου, χοροστατοῦντος τοῦ Πατριάρχου Σεργίου, ἐψάλη κατὰ τὴν διάρκειά τῆς ὁλονύκτιας Λειτουργίας ὁ Ἀκάθιστος Ὑμνος πρὸς τὴν Θεοτόκο (ἐψάλη ὀρθοστάδην): «Τῇ Ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια, ὡς λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν εὐχαριστήρια, ἀναγράφω Σοι ἡ Πόλις Σου Θεοτόκε.**» **Ἦτο** εὐχαριστήριος λειτουργία πρὸς τὴν Παναγία γιὰ τὴν λύτρωση τῆς Κωνσταντινούπολης ἀπὸ τὴν ἐχθρική ἀπειλὴ τῶν Ἀβάρων. **Ὁ** Ρωμανὸς ὁ Μελωδός, πιθανότερος ὑμνογράφος, ἀφιερώνει τὴν Πόλη στὴν Θεοτόκο καὶ ἃς τὴν εἶχε ἰδρῦσει καὶ εἶχε δώσει τὸ ὄνομά του σ' αὐτὴν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος.**

Μετὰ τὸ 626 ἡ Κωνσταντινούπολη θεωρεῖται πόλη τῆς Θεοτόκου, τῆς Βασίλισσας Μητέρας τοῦ Χριστοῦ, γεγονὸς πρὸς τὸ ὁποῖο συνάδει καὶ ἡ ὀνομασία τῆς πρωτεύουσας τοῦ Βυζαντίου ὡς «Βασιλεύουσα» ἢ «Βασιλίδα τῶν Πόλεων».

Ἀποκορύφωμα τῆς ἐθνικῆς διάστασης ποὺ ἔδωσαν στὸ πρόσωπο τῆς Παναγίας οἱ Ἕλληνες εἶναι ὁ ὀρισμὸς τῆς 25ης Μαρτίου, ἡμερομηνίας τοῦ Εὐαγγελισμοῦ Τῆς, ὡς ἐναρκτήριας ἡμέρας τοῦ Ἐθνικοαπελευθερωτικοῦ τοῦ Ἀγῶνα, τὸ 1821, μολονότι ἡ Ἐπανάσταση στὴν μὲν Μολδοβλαχία κηρύχθηκε τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1821, στὴν δὲ Πελοπόννησο τὴν 17η Μαρτίου (Ἀρεόπολη Μεσσηνίας) – ὁ Παλαιῶν Πατρῶν εὐλόγησε τὶς σημαίες καὶ τὰ ὄπλα τῶν ἐπαναστατῶν στὴν

πλατεία Ἁγίου Γεωργίου τῆς Πάτρας, τὴν 24η Μαρτίου. Ἐν τούτοις, ἐπειδὴ οἱ πρωταγωνιστὲς τῆς Ἐπανάστασης στὴν Πελοπόννησο εἶχαν ἀποφασίσει, γιὰ λόγους ἐθνικοθρησκευτικοῦ συμβολισμοῦ, νὰ ξεκινήσουν τὸ τουφεκίδι κατὰ τοῦ Τούρκου δυνάστη, τὴν ἡμέρα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, οἱ ἄμεσοι ἀπόγονοί τους ἱκανοποίησαν τὴν ἐπιθυμία τους αὐτὴ καὶ ὄρισαν τὴν 25η Μαρτίου ἡμέρα ἑορτασμοῦ τῆς Ἐθνεγερσίας.

Ἡ ΜΕΓΑΛΟΧΑΡΗΣ ΤῆΣ ΠΑΤΡΑΣ

Οἱ ὄραματιστὲς, ἄλλωστε, τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ κράτους, πρωταγωνιστὲς τῆς Ἐπανάστασης τοῦ '21, εἶχαν δώσει στὸν Ἀγῶνα τους ἐθνικοθρησκευτικὴ διάσταση. Ὁ Κολοκοτρώνης, μάλιστα, εἶπε πὼς «πρῶτα ἐπήραμε τὰ ὄπλα ὑπὲρ πίστεως καὶ ἔπειτα ὑπὲρ πατρίδος».

Παροιμιώδης ὑπῆρξε ἡ πίστη τῶν Ἀρχηγῶν τῆς Ἐπανάστασης στὴν βοήθεια τῆς Παναγίας γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ Ἀγῶνα τους.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἀφιέρωσε τὸ δακτυλίδι του στὸ εἰκόνισμα τῆς Παναγίας τῆς Τήνου, ἐνῶ ὁ Κανάρης, ὁ Μιαούλης καὶ ὁ Νικηταρᾶς ἀπέθεσαν στὸ ἴδιο εἰκόνισμα χρυσοασημένια τάματα.

Γιὰ τὴν σωτηρία τοῦ βασιλέα τῆς Ἑλλάδας Κωνσταντίνου Α', βαριὰ ἀσθενοῦντος τὸ 1915, τὸ εἰκόνισμα τῆς Παναγίας τῆς Τήνου μεταφέρθηκε μὲ κάθε τιμὴ στὴν Ἀθήνα, ἐνῶ τὸ 1964 μεταφέρθηκε ἐκ νέου στὴν πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδας γιὰ νὰ τὸ προσκυνήσει ὁ ἑτοιμοθάνατος Βασιλέας Παῦλος. Στὴν ἴδια εἰκόνα κρέμονται, ὡς ἀφιερώματα πρὸς τὴν Παναγία, οἱ βαπτιστήριοι σταυροὶ τοῦ τέως Βασιλέως Κωνσταντίνου Β' καὶ τῆς συζύγου του, τέως Βασιλίσσης Ἄννας-Μαρίας.

Οἱ προσευχὲς Κολοκοτρώνη καὶ Μακρυγιάννη

Περιώνυμες εἶναι οἱ προσευχὲς δύο Ὀπλαρχηγῶν τῆς Ἐπανάστασης τοῦ '21: τοῦ Κολοκοτρώνη στὸ ἐκκλησάκι τῆς Παναγίας τοῦ χωριοῦ Χρυσοβίτσι. Καὶ τοῦ Μακρυγιάννη μπροστὰ στὸ εἰκόνισμα τῆς Μεγαλόχαρης.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἱκετεύει τὴν Παναγία, τὴν Χρυσοβίτσια, νὰ δώσει θάρρος, νὰ ἐμψυχώσει τοὺς Ἕλληνες, γιὰτὶ μετὰ ἀπὸ μία ἀπὸ τὶς πρῶτες συγκρούσεις τῶν Ἐπαναστατῶν μὲ τοὺς Τούρκους, στὴν Καρύταινα, μερικοὶ ὄπλαρχηγοὶ συντροφοὶ του ἀναζήτησαν ἀσφαλῆ μέρη καὶ τὸν ἄφησαν μόνο. Εἶναι τέτοια ἡ κατάνυξή του ποὺ ἡ προσευχή του συνοδεύεται ἀπὸ δάκρυα: «Βοήθα, Παναγιά μου, νὰ ψυχωθοῦνε οἱ Ἕλληνες» ἱκετεύει ὁ Γέρος τοῦ Μοριά.

Ἡ προσευχή τοῦ Μακρυγιάννη, ἐνὸς ἀπὸ τοὺς πιδὸ ἀγράμματους ἥρωες τοῦ '21, πρὸς τὴν Παναγία, γίνεται μετὰ τὴν ἐπιτυχία τῆς Ἐπανάστασης καὶ τὴν ἴδρυση τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους, τὸ ὁποῖο, ἐπὶ Βαυαροκρατίας, δείχνει ἀδιαφορία γιὰ τοὺς Ἀγωνιστές:

«**Θ**εοτόκο, μητέρα τοῦ παντός, καύκημα τῆς παρθενίας καὶ τῆς ἀρετῆς ... νὰ λυπηθεῖς ἐκείνους ὅπου ἄρρενες καὶ ὄρφανά, ἐκείνους ὅπου ἔχυσαν τὸ αἷμα τους κατὰ τὸν ὄρκο τους, ν' ἀναστηθεῖ διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Παντοκράτορα ἢ σκλαβωμένη τους πατρίδα καὶ νὰ λαμπρυνθεῖ ὁ σταυρὸς τῆς Ὁρθοδοξίας, καὶ δι' αὐτὸν τὸν ὄρκο αὐτεῖνοι πέθαναν δι' αὐτεῖνη, τὴν πατρίδα καὶ θρησκεία, καὶ θυσιάσαν καὶ τὸ ἔχει τους. **Κ**αὶ πολλῶν οἱ γυναῖκες τους καὶ τὰ παιδιά τους ... διακονεῦουν (σήμερα) καὶ ταλαιπωροῦνται ξιπόλητοι, γυμνοί, νηστικοί... Θεοτόκο μήτηρ τοῦ παντός, αὐτοὺς τοὺς ἀθώους νὰ λυπηθεῖς...», ἐκλιπαρεῖ ὁ Μακρυγιάννης.

Ἡ ὑπουλη καταβύθιση τοῦ εὐδρομου «Ἑλλη» κατὰ τὴν ἐπέτειο τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, 15 Αὐγούστου 1940, στὰ νερὰ τῆς Τήνου, ἀπετέλεσε προσβολὴ γιὰ τὸ Ἑλληνικὸ Ἔθνος καὶ τὴν Παναγία. Στρατιωτικῶς, ἡ προσβολὴ τιμωρήθηκε ἀπὸ τοὺς Ἑλληνες, μὲ τὸ ΟΧΙ καὶ τὴν ἐν συνεχείᾳ καταδίωξη τῶν εἰσβολέων στὴν Ἀλβανία. Στὴν διάρκειά τῆς ἐποποιΐας αὐτῆς, καθημερινὰ ἀνεπέμποντο δεήσεις πρὸς τὴν Παναγία καὶ κατὰ χιλιάδες κυκλοφοροῦσαν ἀφίσεις ἐμφανίζουσες τὴν μορφή Της νὰ προστατεύει καὶ εὐλογεῖ τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα. **Ὅ**ταν ἡ νίκη ἐστεφάνωσε τὸν Ἑλληνικὸ Στρατό, οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ ἀνήγειραν οἰκισμὸ ἐξω ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ τοῦ ἔδωσαν τὸ ὄνομα τοῦ Ἀρχιστρατήγου τοῦ 1940-41 («Παπάγος»). **Σ**' αὐτὸν οἰκοδόμησαν μεγαλοπρεπὴ Ναό, φέροντος τὸ ὄνομα τῆς χάριτος τῆς Παναγίας, ὡς Ἀγίας Σκέπης. **Ἡ** ἔννοια εἶναι, ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς καὶ ὁ Στρατὸς του προστατεύονται ἀπὸ τὴν Παναγία. **Ε**ἰκονογραφικῶς, ἡ προστασία αὕτη παρουσιάζεται μετὰ τὴν Θεοτόκο νὰ φέρει τὸ Μαφόριό της (ἐπάνω ἱμάτιο) καὶ νὰ ἔχει ἐκτεταμένα τὰ χέρια Της, προκειμένου νὰ θέσει ὑπὸ τὴν ἀγκάλη της τοὺς ὑπὸ τὴν προστασία Της πιστοὺς Της.

Ἄλλα γεγονότα συνδεόμενα μετὰ τοὺς Ἀγῶνες τοῦ Ἑθνους ὑπὲρ τῆς Ἐλευθερίας του καὶ μετὰ τὴν Παναγία, εἶναι ὁ Ἀγῶνας τοῦ 1821 στὴν Κρήτη, ποὺ εὐλογήθηκε στὴν Παναγία Θυμανὴ τῶν Σφακίων (Χανιά). **Ὁ** ἀγῶνας ἐξ ἄλλου τῶν Κρητῶν τοῦ 1866 ἐναντίον

τῶν Τούρκων ἄρχισε μεταξύ 15 Αὐγούστου καὶ 24 Αὐγούστου 1866 (ποὺ εἶναι τὰ ἐννιά-μερα τῆς Παναγίας). Αὐτὸς κράτησε τρία χρόνια καὶ χαρακτηρίστηκε ὡς «τὸ δεύτερο ἴ21 τῆς Κρήτης».

Για τὴν σύναξη ἐκεῖνη ὁ Παντελῆς Πρεβελάκης γράφει στὴν «Πάντερμη Κρήτη» (ἔκδοση «Βιβλιοπωλείου Ἑστίας»):

«Οἱ καπετάνιοι σύραν ἀπὸ τὸν κόρφο τους τὶς σημαῖες τους ... Εἶταν ὅλες κόσκινο ἀπὸ τὰ βόλια κι ἀθαλωμένες στὸν καπνὸ τοῦ μπαρουτιοῦ. Ἡ μιὰ εἶχε στορισμένο στὸ πανὶ τὸν Ἄη Γιώργη, ἡ ἄλλη τὸν Ἀηστράτηγο τὴν Παναγιά. Βρέθηκε καὶ μιὰ ἑλληνικὴ μὲ τὸν σταυρὸ κι ἓνας λεβέντης τὴν ἰσάρισε στὸ δῶμα ἐνδὸς χαμόσπιτου».

Παναγία Θυμανὴ.
Χανιά Κρήτης.

(*) Ἐφημερ. «Ἑστία», 10-11.8.2019, Τοῦ Τίτου Ἰω. Ἀθανασιάδη. • Ἐπιμέλ. ἡμετ.

